МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
Министерство образования и молодежной политики Чувашской Республики
Администрации Аликовского муниципального округа
МАОУ "Яндобинская СОШ" Аликовского муниципального округа"

РАССМОТРЕНО	СОГЛАСОВАНО	УТВЕРЖДЕНО
Руководитель ШМО	Заместитель директора по УВР	Директор
________________________ Медведева Н.З.	________________________ Григорьева Л.А.	________________________ Кондратьев А.П.
Протокол №1 от «28» августа 2023 г.	Протокол №1 от «29» августа 2023 г.	Приказ №1 от «1» сентября 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Литературное чтение на родном (чувашском) языке»

для обучающихся 1-4 классов

с. Яндоба 2023

1. «Литература вулавӗ» предметăн пайрам результачӗсем

Харкамлăх результачӗсем:

- сăмах искусствипе киленме вӗренсе пыни;
- тăван халăх тата кӳршӗ халăхсен культурине хисеплеме, пуринпе те тӳсӗмлӗ те çураçуллă пулма хăнăхса пыни;
- илемлӗ хайлавсем вуланă-тишкернӗ май ачасен илем туйăмӗ аталанни, вӗсен илем пахалăхӗсене ăша хуни.

Предметсен пӗрлӗхлӗ результачӗсем:

- тӗрлӗ хайлав тишкернӗ май хăйсен тата ыттисен ӗç-хӗлне сăнама, хаклама хăнăхма пуçлани:
- вуласа е итлесе пӗлнӗ информацие аса хывма, асăмлама вӗренсе пыни;
- мăшăршарăн, ушкăнпа пӗрле ӗçлеме - хăйсем хушшинче рольсемпе ӗçсене уйăрма, пӗрлӗхлӗ ӗçӗн харкам пайне пурнăçлама - вӗренме пуçлани.

1 класс

«Литература вулавӗ» предметăн пайрам результачӗсем:

Вӗренекен пӗлу илет:

- вулав пахалăхӗсем çирӗпленни, вулав тӗсӗсемпе мелӗсене алла илсе пыни;
- сасăллă пуплевӗн пӗлтерӗшлӗ мелӗсене (хăвăртлăхӗ, янăрав- лăхӗ, кӗвӗлӗхӗ) кирлӗ пек улăштарма вӗренни;
- текст тишкерӗвне малалла вӗренсе пыни;
- тăван чӗлхери тӗп сасăсене, вӗсене палăртмалли сас паллисене, сăмахри сасăсен пахалăхне, йӗркине, хытă тата çемçе сасăсене сăмахра паллама, çырура палăртма пӗлни;
- сăмахсене, предложенисене, пысăк мар тӗрлӗ жанрлă текст- сене вуласа ăнланма пултарни;

- **Вӗренекенӗн пӗлу илме май пулать:**
- ансат жанрсене (юмах, калав, сăвă) пӗр-пӗринчен уйăрса илме пултарни;
- хăш-пӗр илемлӗх мелӗсене (танлаштару, эпитет, метафора) курма-сăнама тытăнни;
- литература пӗлӗвӗн ансат ăнлавӗсемпе паллашни.
- ыйтусем тăрăх ансат предложени членӗсем хушшинчи çыхăнăва палăртма вӗренни;
- предложение пысăк сас паллирен пуçласа çырма, ун вӗçне, интонаце кура, пăнчă, ыйту е кăшкăру палли лартма пӗлни;

2 класс

«Литература вулавӗ» предметăн пайрам результачӗсем:

Вӗренекен пӗлу илет:

- вулав пахалăхӗсем çирӗпленни, вулав тӗсӗсемпе мелӗсене алла илсе пыни;
- сасăллă пуплевӗн пӗлтерӗшлӗ мелӗсене (хăвăртлăхӗ, янăрав- лăхӗ, кӗвӗлӗхӗ) кирлӗ пек улăштарма вӗренни;
- текст тишкерӗвне малалла вӗренсе пыни;

- ансат жанрсене (юмах, калав, сăвă) пěр-пěринчен уйăрса илме пултарни;
- хăш-пěр илемлěх мелěсене (танлаштару, эпитет, метафора) курма-сăнама тытăнни;
- литература пěлěвěн ансат ăнлавěсемпе паллашни.

Вěренекенěн пěлу илме май пулать:

- ансат жанрсене (юмах, калав, сăвă) пěр-пěринчен уйăрса илме пултарни;
- хăш-пěр илемлěх мелěсене (танлаштару, эпитет, метафора) курма-сăнама тытăнни;
- литература пěлěвěн ансат ăнлавěсемпе паллашни.
- ыйтусем тăрăх ансат предложени членěсем хушшинчи çыхăнăва палăртма вěренни;
- литература жанрěсем (калав, сăвă, юмах, юптару) çинчен туяннă пěтěмěшле ăнлавсене чухлани тарăнланни;
- тěрлě жанрлă литература хайлавěсене тишкерес мехел аталан-
- текстра çырса кăтартнă пулăмсене, вěсен сăлтавěсене тишкерме вěренсе пыни;
- хайлавсене вуланă, тишкернě май ансат сăнарлăх хатěрěсене (эпитет, сăпатлантару, темиçе хут калани, метафора) курма хăнăхса пыни

3 класс

«Литература вулавě» предметăн пайрам результачěсем:

Вěренекен пěлӳ илет:

- словарьсемпе, справочниксемпе усă курма вěренсе пыни;
- кěнекепе ирěклěн ěçлеме пěлни: уйрăм палăртусемпе,тупмаллисемпе усă курса кирлě текста, унти палăртнă вырăнсене хăвăрт тупса сěннě ěçсене пурнăçлани;
- тěрлě информации çăл куçěпе усă курма пултарни;
- кěнекепе, словарьсемпе, справочниксемпе, текст патне панă иллюстрацисемпе ěçлеме хăнăхса пыни;
- вулавăн тěрлě тěсне (паллашуллă, тěпчевлě-тишкерӳллě, суйлавлă, шыравлă) алла илсе пыни;
- мăшăррăн, пěчěк ушкăнпа, пěрле ěçлеме – хăйсем хушшинче рольсемпе ěçсене уйăрма, пěрлěхлě ěçěн харкам пайне пурнăçлама вěренсе пыни.

Вěренекенěн пěлӳ илме май пулать:

- текстпа ěçлеме пултарни: темипе тěп шухăшне палăртни, тишкерӳ ыйтăвěпе çыхăннă информации тупни;
- пěтěмлетӳсем патне пыма, пулăмсемпе сăнарсен хăтланăшěсен çыхăнăвěсене ăнланма, сăлтавлама вěренсе пыни;
- текстра геройсен шухăшне çирěплетекен вырăнсене тупма пултарни;
- сăнарсен ěçě-хěлěпе хăтланăшěсене, кăмăл-туйăмне тишкернě-сăнанă май пěтěм этемлěх ырлăхěсемпе пахалăхěсене ăша хывас, ырăпа усала уяс хăнăхусем аталанса пыни;
- илемлě литература жанрěсен (тěрлě юмах, калав, сăвă, юптару) тěп уйрăмлăхěсене курма вěренсе пыни.

4 класс

«Литература вулавĕ» предметăн кĕтекен пайрам результатсем

Пуплев тата вулавсă ĕс-хĕлĕ

Вĕренекен пĕлӳ илет:

- яка, такăнмасăр, тĕрĕс, пуллтарулă, харкам кăмăлне тата чи кирлĕ вырăнсене палăртса, предложенисемпе текст пайĕсем хушшинче тивĕçлĕ тăхтавсем туса вулама:
- вулав тĕллевне ăнланса вулав тĕсне (паллашу, суйлавлă, шыравлă, тишкерӳллĕ) суйласа илме;
- çемье тата халăх йăла-йĕркипе уявсене ăнланма, вĕсене упрама;
- çемьере, класра тата шкулта ирттернĕ уявсенчи асра юлнă самантсем çинчен каласа пама; харкам калавĕнче ваттисен сăмахĕсе6мпе, каларăшсемпе усă курма пĕлме;
- поэтсем тăван тавралăха, çут çанталăка еплерех сăнарласа сăнланине сăнама;

Ырăпа усал, илем ăнлавĕсене ăша хума, ырăпа усала уяма, илеме сăнама, çакăн çинчен каласа пама;

- текст тишкерĕвĕн ансат мелĕсене харпăлама, тĕслĕхпе усă курса вуланă хайлавăн кĕске аннотацине (автор, хайлав ячĕ, теми, сĕнӳсем) калăплама;

Вĕренекенĕн пĕлӳ илме май пулать:

- хайлава харкам тĕллĕн вулама, теп шухăшне ăнланма, автор позицине курма, вулани тăрăх ыйтусем лартма, хуравĕсене текстра тупма, текста пайсене уйăрса ят пама, план тăрăх тĕрлĕрен (тĕплĕн, кĕскен, суйлавлă) каласа пама, пĕр-пĕр ыйтăва хуравлама тата харкам позицине палăртма;
- вулани тăрăхыйтусем лартма, текстра вĕсен хуравне, харкам курăмне çирĕплетекен самантсене тупма;
- библиотекăсенче харкам тĕллĕн вулама кĕнеке шыраса тупма, вулани çинчен ыттисене каласа пама, сӳтсе явма;
- библиотекăри тематикăлла каталогпа усă курма вĕренме;
- Палăртуллă вуланă май тивĕçлĕ интонаци, хăвăртлăх суйласа илме,тăхтавсем тума, жанр уйрăмлăхĕсене уяма;
- илемлĕ хайлавсенче сăмах вăйне курма;
- кĕнекесемпе библиотекăсем çинчен ирттерекен проектсене, вулав конференцийĕсемпе выставкисене хутшăнма.

Ăславлăх ĕç-хĕлĕ

Вĕренекен пĕлӳ илет:

- харкам тĕллĕн шутласа халăх сăмахлăхĕн вак жанрĕсем евĕрлĕ хайлавсем ăсласма;
- вулав пĕлтерĕшлĕ çинчен калăпăшĕпе пысăках мар сочиненисем, вулани евĕрлĕ прозăллă текстсем çырма;
- хайлав содержанине автор е пĕр-пĕр сăнар ятĕнчен каласа пама;
- халăх юмах-халапĕсенче сăнланнă йăла-йĕркесене ăнлланма, вĕсен хăй евĕрлĕхне курма, çакăн çинчен каласа е çыса кăтартма пултарма;

Вĕренекенĕн пĕлӳ илме май пулать:

- тĕрлĕ проект валли материал пухма, ваттисен сăмахĕсемпе каларăшсене, паллă çыравçăсемпе ăсчахсен ăслă шухăшĕсене çырса илме;

- вулавçă конференцицĕсене, вулавçă конкусĕсене, литераиура уявĕсене, викторинăсене хутшăнма;
- вуланă кĕнекесем çине хаклав çырма пултарма;

Литературоведени пропедевтики

Вĕренекен пĕлӳ илет:

- сăвăлла хайлавсен уйрăмлăхĕсене анланма: йĕркесен майлашăвĕ, рифма, ритм;
- юптарусенчи сăнапсене палăртма, вĕсене сăнлама, юптарусен моральне ăнланма тата ăнлантарма, вĕсемпе килĕшӳллĕ ваттисен сăмахĕсемпе каларăшсене тупма пултарма;
- автор хайлаври хăш сăнар позицине ырланине палăртма, çакна кăтартакан самантсене хайлавра тупма вĕренме;
- халăх тата автор юмахĕсен, калавпа юптарун, лирикăлла сăввăн уйрăмлăхĕсене ăнланма;

- **Вĕренекенĕн пĕлӳ илме май пулать**

- хайлавсенче сăнарлăх хатĕрĕсене тупма;
- тĕрлĕ текстсене танлаштарма, шайлаштарма, уйрăм литература ăнлавĕсемпе (халăх сăмахлăхĕн тата автор литератури, текст тытăмĕ, сăнар, автор) тата сăнарлăх хатĕрĕсемпе (танлаштару, эпитет, сăпатлантару, метафора) усă курса ансаттăн итишкерме;
- хайлаври сăнарсен тата автор позицине палăртма;
- Евĕрлесе прозăлла тата сăвăласа хайлама.

Предметăн шалашĕ (содержанийĕ)
1 класс

Пĕрремĕш çур çулхи вĕрентӳ çинчен (4 тапхăра пайлама пулать)

1 тапхăр. Илемлĕ хайлав çинчен пĕтĕмĕшле ăнланасси.

Ăса хывмалли ăнлавсем. Йĕркелемелли ăнлану-ăслайсем (компетенцисем).

«Хайлав» тата «илемлĕ хайлав» ăнлавсене уçăмлани. Ансат, ачасен ӳсĕмне тивĕçлĕ илемлĕ хайлавсене итлесси-тăнласси, йышăнасси (восприятие). Хайлав авторĕ. Хайлава итленĕ май хăйсен мĕнле кăмăл-туйăм çуралнине сăнасси.

2 тапхăр. Халăх сăмахлăхĕ. Вак жанрсем. Юмахсем.

Ăса хушмалли тĕп ăнлавсем, йĕркеленмелли ăслай хăнăхусем.

«Халăх сăмахлăхĕ» тата «ача-пăча сăмахлăхĕ» ăнлавсене уçăмлани. Халăх сăмахлăхĕн хайлавĕсене тахçан авал хайланине, вĕсем ламран лама якалса сăмах вĕççĕн куçса пынине, вĕсен авторĕ халăх пулнине ăнланни. Ача-пăча сăмахлăхĕн вак жанрĕн хăш-пĕр тĕслĕхĕсемпе паллашни, вĕсене (чĕнӳ-йыхрав юррисем, шутлав сăввисем, хăвăрткаларăшсем, тупмалли юмахсем) палласа илме пултарни, вĕсен хăйевĕрлĕхне, йĕркеленĕвне сăнама пĕлни. Хăйсем çак жанр тĕслĕхĕсене хайлама хăтланни.

Чĕнӳ-йыхрав юррисем. Авал вĕсем йăла-йĕркене тытса пырассипе çыхăннă хайлавсем пулни (çут çанталăка, пулăмсемпе япаласене ыйтаççĕ, йăлăнаççĕ, ӳкĕтлеççĕ).

Чĕнӳ-йыхрав юррисен йĕркеленĕвĕ (чĕнӳ, ӳкĕтлени-ыйтни-йăлăнни, тав тума пулни). Хайлавсене вĕсен тытăмĕпе йĕркеленĕвне кура ушкăнласси: мĕн тума ӳкĕтлеççĕ (кайма, килме т.ыт.те) мĕн пама пулаççĕ.

Ачасем хăйсем, тĕслхĕрен, хĕл часрах кайтăр, çу часрах çиттĕр тесе ўктĕлесе чĕнў-йыхрав юррисем хайлама пултарни.

Шутлав сăввисем. Хайлавсен хăйеверлĕхĕ: мĕн тума кирли (ертўçине, хăвалакана палăртма т.ыт.те); сюжет тата композици («сик тух», «мана тыт» т.ыт.сăмахсемпе вĕçленни); пытарăнчăк сăмахсем, шутлав пурри (пĕрĕ,ирĕ, вирĕ..)

Хăвăрткаларăшсем. Жанр хăйеверлĕхĕ. Хăвăрткаларăшсене калама йывăррипе вăрттăнлăхне ăнланни (ку хайлавсене ытларах пĕр сасăсемпех, анчах тĕрлĕ йĕркепе усă курса калаççĕ. çавна пула сасă тăвакан аппарат самантрах тепĕр май йĕркеленме ĕлкĕреймест).

Хăвăрткаларăшсене мĕнле каламалли. Малтан васкамасăр калама пуçлаççĕ те хăвăртрах та хăвăртрах, кашни сасса уçăмлă, сывлăш çавăрса ямасăр каламалла. Харкам тĕллĕн хăвăрткаларăшсем хайлама хăтланни.

Тупмалли юмахсем. Жанр хăй евĕрлĕхне ăнланни (вĕсене ахаль кăна итлемелле мар, тупсăмне тупмалла). Ачасем хăйсем те тупмалли юмах ăслама пултарни.

Тупмалли юмахсен тытăмĕ. Вĕсем икĕ пайран тăраççĕ, вăрттăнлăхĕ пĕр пайĕнче. Вĕсене хайламалли тĕп мелсем (танлаштару, сăпатлантару), вĕсене палăртма, çак мелсемпе хăйсем те тупмалли юмахсем хайлана чух усă курма пĕлни.

Пĕр япала çинчен тĕрлĕ тупмалли юмах , тĕрлĕ япала çинчен пĕр евĕрлĕ тупмалли юмах пулма пултарнине ăнланни.

Юмахсем. Жанр хăй евĕрлĕхне ăнланни (юмахра мĕн çинчен те пулин юптарса калаççĕ. Унта чĕр чунсем те çынсем пекех калаçаççĕ, нихçан та пулма пултарайман ĕçсем пулса иртеççĕ). Юмахсен сюжет тытăмне, чĕлхин хăш-пĕр вăрттăнлăхĕсене сăнаса ăнланни (пуçламăшĕ, вĕçĕ пĕрешкелтерех, юмахсенче час-часах пĕр сыпăках, пĕр ĕç çинченех темиçе хут калани пулать).

Халăх сăмахлăхĕ

Халăх сăмахлăхĕ *(сăвви-юрри)*

Чĕнў-йыхрав сăвви-юрри

Юмах юпа тăрринче

Юмахсем

Сăвăлласа çырнă хайлавсем,вĕсен хăйьевĕрлĕхĕ

Прозăпа çырнă хайлавсем. «Калав» ăнлав

Çыравçă хайланă юмах

3 тапхăр. Литература хайлавĕ. Сăвăласа тата прозăллă хайлавсем.

Ăса хывмалли тĕп ăнлавсем, йĕркелемелли ăслай-хăнăхусем (компетенцисем).

«Илемлĕ литература хайлавĕ», «автор» ăнлавсене уçăмлани. Илемлĕ хайлава тĕрлĕрен (сăвăласа тата сăвăламасăр, прозăлла) калăплама май пуррине ăнланни. «Калав» ăнлав (вăл илемлĕ хайлавăн пĕр тĕсĕ (жанр\), унта ĕçсемпе пулăмсене сăвăламасăр каласа параççĕ). Калава ансаттăн тишкерме (Мĕн çинчн калана? Сăмах камсем е мĕнсем çинчен пырать?), тытăмне сăнама (ĕç мĕнле пуçланать, мĕнле тăсăлса пырать, ĕç мĕнпе вĕçленет) пĕлни.

«Сăвă» ăнлав. Сăвăласа çырнă хайлавсен тулаш (йĕрке вĕçĕсенчи сасăсем пĕр пек янăрани) хăй евĕрлĕхĕпе шухăш уçăмлăхĕ шайлашса тăнине ăнланни. Автор сăвăсенче тĕрлĕ кăмăл-туйăма палăртнине ăнланни, ăна сăнама пултарни.

«Вăйă вылятпăр», «Теттесем», «Ачасем çинчен» пайсенчи хайлавсем.

Теттесем

Шўтлĕ сăвăсем

Калавра мĕн çинчен калани. Калав ячĕ.

Ачасем синчен

Н.Симунов Суха таватпар. В.Тарават Улах.

Н.Ишентей Хуплу песерни.

Петер Яккусен Анне. Илпек Микулайе Арбуз .Л.Сарине Арман Авартать.

Н.Носов.Шлепке, А.Васильева .Сен кайак.

4 тапхăр. Литература хайлавĕ. Унăн ячĕ. Шӳтлĕ хайлавсем.

Ăса хымалли (ăша хумалли) тĕп ăнлавсем, йĕркелемелли ăслай-ăнланусем.

Сăвăласа çырнă хайлавсем. Поэзи хайлавĕсенче сăвăç тĕнчене сăнласа çырнине ăнланни. Автор сăвăсенче тĕрлĕ кăмăл-туйăма палăртнине, сăвăсем тĕрлĕ кăмăл-туйăм хускатма пултарнине ăнланни. Шӳтлĕ сăвăсем. Шӳт мелĕсем.

Калав ячĕ, теми. Калав темипе ячĕ мĕнле çыхăннине ăнланни. Калаври ĕç йĕркине, автор пулса иртекен ĕçсене мĕнле кăмăлпа каласа панине сăнлама пĕлни.

Илемлĕ хайлавсен чĕлхине сăнама вĕренсе пыни.

Чер чунсем синчен

Юптару В. Ахун Сырмари концерт.В. Сутеев Кăмпа айĕнче

Тупмалли юмахсем

Килсе ёитрĕ хавaслă хĕл.

Ача-пăча сăмахлăхĕ

Кулленхи сăвă-юрă

Чĕнӳ-йыхрав сăвви-юрри

Хăвăрт сăмах. Тупмалли юмахсем

Пулмасла халап. Вĕçсĕр такмак. Шӳт.

Юмах ятăм, юптартăм.

Улăп халапĕсем

Тилĕпе Качака таки. Вырăс халăх юмахĕ

Пирĕн вăйă-кулă

Л.Сорокина Пукане .Ю.Силем Шак-шак-шак!

Р.Сарпи Ташлать Илемпи. В.Давыдов-Анатри Суркунне П.Сăлкуё Чуччу

Ачасем ёинчен.

Н.Ыдарай Чăваш ачи. Ордем Гали Пысăк ĕç

В.Голявкин Инкек Р.Сарпи Укерчĕк Л.Тарасова Аслă ачаВ.Тарават Ашкăнчăк кушак

А.Ыхра Ай, ӳкетĕп; Пăрахут; Ча-как!Н.Карай МакăрмарĕП. Яккусен Юлан ут

В.Осеева Ырăĕё Л.Сарине Наçтук Н.Рогачĕв Пулăçсем Я.Тайц Сырлара

Чĕр чунсем ёинчен

И.Яковлев. Хураска, Е.Чарушин. Томка ишме веренни,
Шухши Иване. Чер чунсем те сынсем пекех.
Тавралăх – асамлă тĕнче.
А.Савельев –Сас. Саванпа хитре тенче
Метри Кипек. Ытарайми таван кетес

2 класс

Шкула
Шкула килнишĕн саванни е ĕлĕк вĕренме йывар пулни е шкул хатĕрĕсем урахла пулни.
Мĕн-ши вал Таван çĕршыв
Савна çĕр, Чаваш çĕршывĕ. Пирĕн çĕршыври хуласемпе ялсем. Таван республика çыннисен ĕçĕ-хĕлĕ. «Пирĕн ял (хула)»
Кĕркунне
Кĕрĕн тĕрлĕ тапхарне (пуçламашĕ, ылтан кĕркунне, хура кĕркунне), чĕрчунсемпе усен-тарансен пурнаçĕнчи улшанусене санлакан калавсемпе савасем. «Кĕрхи сансем»
Халах самахлахенчен
Чаваш тата ытти халахсен юррисем, ваттисен самахесем, туптарусем
Юмахсем
Чаваш тата ытти халахсен юмахесем
Эпир - тусла ачасем.
Ачасен пурнаçĕпе ĕçĕ-хĕлĕ, вĕсем тусла пулни, пĕр-пĕрне пулашни.
Хĕлле.
Хĕллехи çанталак. Чĕрчунсемпе усен-тарансен хĕллехи пурнаçĕ.Сĕнĕ çула кĕтсе илни. «Хĕл çитсен»
Ĕç телей те саванаç курет.
Ĕç çинчен, тĕрлĕ професси çинчен, ĕçĕн пурнаçри пĕлтерĕшĕ, халах пурлахĕшĕн тарашни, ĕç çынна телей куни çинчен çырна калавсемпе савасем.
Таван кил-йышра.
Пирĕн несĕлсем. Аннесемпе асаннесем, кукамайсемпе аппасем, вĕсен ĕçĕ-хĕлĕ. Аннесем çинчен çырна калавсемпе савасем.
Килчĕ ыра çуркунне.
Чĕрчунсемпе усен-тарансен пурнаçĕнчи улшанусем. Пар кайни. Ачасен ваййи- кулли. Аслисен çурхи ĕçĕсем. Космонавтика кунĕ. Космонавтсем çинчен.
Чĕр чунсем - пирĕн **туссем** Чĕрчунсем çинчен çырна калавсем, савасем, ваттисен самахĕсемпе туптарусем (тупмалли юмахсем). Чĕрчунсене хутĕлесси, вĕсене упрасси
Усен-тăран тĕнчи
Варман пурнаçĕ, усен-таран çинчен çырна сава-юра, калавсемпе халапсем.

Су уйахне кĕтĕмĕр.
Суллахи çут çанталак, уй-хирти тата пахчари ĕçсем çинчен çырна калавсемпе савасем, тĕрленчĕксем.
Класс тулашĕнчи вулав
Вулав материалĕ: Кĕçĕн çулхи ачасем валли кăларнă чăваш, вырăс тата ытти тăванла халăхсен, ютри çыравçăсен кĕнекисем. «Тетте» журналпа «Танташ» хаçатри материалсем. **Вулав тематики.** Аваллăх çинчен. Ырă пурнăçа ĕмĕтленсе пурăнакан халăхăн кулленхи ĕçĕсем. Ачасен ĕçĕ-хĕлĕ. Чăваш, вырăс тата ытти тăванла
халăхсен юмахĕсем. Тăван халăх историйĕпе унан ывăл-хĕрĕ, ал ĕç тата ас-хакăл культури çинчен çырнă кĕнекесем. Нукапа техника темипе çырнă ачасем ăнланмалла статьясем. Темтепĕр курса çÿрени çинчен калакан статьясем.
Ача-пăча кĕнекипе ĕçлесси. Класс тулашĕнчи вулав урокне хатĕрленнĕ май кирлĕ кĕнекене харпар хай тĕллĕн суйласа вулама, тĕрлĕрен пулашу кĕнекипе, хаçат-журналпа уса курма пĕлесси.
Вĕрентÿçĕ сĕннĕ е харпăр хай тĕллĕн туна планпа уса курса мĕн вуланине кĕскен каласа парасси, вуланă сăнар çинчен çыхăнуллă калав тăвасси. Вулама сĕннĕ темăпах 3-5 кĕнеке таран пĕлесси. Пулăшу кĕнекисемпе усă курасси.
«Тантăш» хаçатпа «Тетте» журнала тĕллевлĕн вуласси, вĕсемпе урокра тата класс тулашĕнче усă курасси.
Кĕнеке мĕн çинченнине унăн хуплашки, титул листи, тупмаллипе укерчĕкĕсем, ум сăмахĕпе юлашкинчен калани тăрăх ăнкарасси. Кирлĕ кĕнекен е хаçат-журналти статьян ятне, унăн авторне кăтартса тĕрĕс çырса илесси. Кăмăла каякан кĕнекене харпăр хай тĕлленех библиотекăран илсе вуласси.

3 класс

Ак çитрĕ сентябрь
Г.Волков «Çамрăкла вĕренни- чул çинче», Г.Сапгир «Вĕреннĕ лаша», «Майăр хуппи»,К.Беляев «Чи хаклă парне».
Чăваш çĕршывĕ
Ушинский К .,Чăваш Патшалăх гимне, Х.Кашкар, Н.Янкас, С.Вишневский, Ю.Петров- Вирьял.
Кĕркунне.
Н.Теветкел, Н. Исмуков. И.Соколов-Микитов, М.Волкова, О.Туркай, Н. Янкас.
Халăх сăмахлăхĕ
Тупмалли юмахсем, вăйă-шăпа юрри-сăвви. Вăйă юррисем, хăш пĕр хускану вăйи йĕрки, пулмасла халап (К. Чулкаç). Юптарусем: Эзоп, И.Крылов, Л Толстой.
Улăп йăхĕсем эпир, туссем .Г.Юмарт, Библирен, Улăп халапĕсем.
Асамлă хĕл. В.Эктел, А.Пушкин, Н. Сладков, чăваш халăх юмахĕ, В.Харитонов, А. Смолин, Г.Харлампьев, Н.Силпи.
Юмах юпа тăрринче Чаваш халăх юмахĕ, Еврей халăх юмахĕ, пушкăрт халăх юмахĕ, Удмурт халăх юмахĕ, А.Пушкин.
Эпир-сапайлă ачасем.Н.Карай, М.Джалиль,Р.Минатуллин, А.Кăлкан, А. Галкин, Н. Иванов, И.Шухши, Г.Волков, Л.Ковалюк, А. Еруcланов,О.Уайльд, И.Исемпек, К.Ушинский.
Çур хаваслăхĕ. И.Исмуков,Л.Смолина, Н.Некрасов, У.Мишши,М.Кипек, Н.Соколов-Микитов, Г.Снегирев, К.Иванов, Н.Матвеев, А.Артемьев.

Кĕрленĕ вăрçă çĕр синче тахçан
Таван çĕршывăн аслă вăрçин паттарĕсем, тыл ĕçченĕсем. Аслă çĕнтеру çинчен калакан хайлавсем.
Чĕр чун тĕнчи
Н.Ишентей, С.Элкер, Н.Иванов,Л.Ковалчюк, М.Матвеев,Г.Орлов.
Ытарайми, асран кайми тăван тавралăх. И.Дубанов,В.Харитонов,Г.Орлов,М.Волкова, Р.Сарпи.Х.Уяр, Х.Юлдашев, У.Мишши, Г.Харлампьев.
Класс тулашĕнчи вулав
Вулав материалĕ: Кĕçĕн çулхи ачасем валли кăларнă чăваш, вырăс тата ытти тăванла халăхсен, ютри çыравçăсен кĕнекисем. «Тетте» журналпа «Танташ» хаçатри материалсем. **Вулав тематики.** Аваллăх çинчен. Ырă пурнăçа ĕмĕтленсе пурăнакан халăхăн кулленхи ĕçĕсем. Ачасен ĕçĕ-хĕлĕ. Чăваш, вырăс тата ытти тăванла халăхсен юмахĕсем. Тăван халăх историйĕпе унан ывăл-хĕрĕ, ал ĕç тата ас-хакăл культури çинчен çырнă кĕнекесем. Нукапа техника темипе çырнă ачасем ăнланмалла статьясем. Темтепĕр курса çӳрени çинчен калакан статьясем.
Ача-пăча кĕнекипе ĕçлесси. Класс тулашĕнчи вулав урокне хатĕрленнĕ май кирлĕ кĕнекене харпар хай тĕллĕн суйласа вулама, тĕрлĕрен пулашу кĕнекипе, хаçат-журналпа уса курма пĕлесси.
Вĕрентӳçĕ сĕннĕ е харпăр хай тĕллĕн туна планпа уса курса мĕн вуланине кĕскен каласа парасси, вуланă сăнар çинчен çыхăнуллă калав тăвасси. Вулама сĕннĕ темăпах 3-5 кĕнеке таран пĕлесси. Пулăшу кĕнекисемпе усă курасси.
«Тантăш» хаçатпа «Тетте» журнала тĕллевлĕн вуласси, вĕсемпе урокра тата класс тулашĕнче усă курасси.
Кĕнеке мĕн çинченнине унăн хуплашки, титул листи, тупмаллипе укерчĕкĕсем, ум сăмахĕпе юлашкинчен калани тăрăх ăнкарасси. Кирлĕ кĕнекен е хаçат-журналти статьян ятне, унăн авторне кăтартса тĕрĕс çырса илесси. Кăмăла каякан кĕнекене харпăр хай тĕлленех библиотекăран илсе вуласси.

4 класс

Вулав хăнăхăвĕсем. Литература чĕлхин виçисене пăхăнса, тулли сăмахсемие, ăнланса вуласси. Ку ӳсĕмшĕн юрăхлă текста ăшра вуласа ăнланасси. Вулав хăвăртлăхĕ минутра 90 сăмахран кая мар (ăшра вуланă чухне сăмах шучĕ 110 таран ӳсмелле). Анланман сăмахсен пĕлтерĕшне пĕтĕмĕшле пуплев пĕлтерĕшĕ çине таянса чухласа илесси. Мĕнпур предложение (хутсăррисене те, хутлисене те) тĕрĕс интонаципе вуласси.
Текстпа ĕçлесси. Çыхăнуллă пуплеве аталантарасси. Вуланă текстăн тĕп шухăшне харпăр хăй теплĕн палăргасси, унăн пайĕсем шухăш енĕпе мĕнле çыхăнса тăнине асăрхасси, текстăн планне тăвасси. Мĕн вуланине харпăр хăй тĕллĕн тунă планпа усă курса туллин, кĕскен, тата суйлавлăн аса илсе каласси. Пĕр-пĕр темăпа калав тумалли материала текстра тупса палăртасси.
Хайлаври ĕçсене тĕрĕс, йĕркипе аса илесси. Сăнлавлă (çут çанталăка, çынна, пӳрт-çурт таврашне сăнлани), уйлавлă элементсемпе диалог кĕртнĕ текста аса илсе каласси, тӳрĕ пуплеве тӳрĕ мар пуплевпе улăштарасси.
Сăнарсен пуплев уйрăмлăхĕсене сăнасси, весен ĕçĕсене, кăмăл-туйăмне (пĕр е темиçе калаври сăнарсене) танлаштарасси. Сăнарсем мĕншĕн, мĕн пирки çапла тунине каласси. Хăйсем тата автор çав пулăмсемпе сăнарсене мĕнле хакланине палăртасси.
Калаври, сăвăри, юмахри сăмахсен пĕлтерĕш уйрăмлăхĕсĕмĕсене ăнкарасси, вĕсемпе пуплевре усă курасси. Пулăма, çут çанталăка, çынна витĕмлĕ сăнлакан сăмахсене, вĕсен майлашăвĕсене (танлаштару, эпитет, метафора, фразеологиллĕ сăмах çаврăнăшĕ - терминĕсене асăнмалла мар) хайлавра тупасси, вĕсене ăнланасси.

Сăнар ячĕпе е унăн ятне, калавçăн сăпатне улăштарса каласа парасси; калава малалла тăсасси, сăнарăн малашнехи пурнăçĕпе ĕçĕсем çинчен хушса каласси, сăнлавпа уйлав элеменчĕсем кĕртсе пулни-иртни, курни-илтни çинчен çыхăнуллă калав тăвасси.
Халăх сăмахлăхĕ, калав, сăвă, юптару çинчен I - IV классенче илнĕ пĕлĕве çирĕплетсе пĕтĕмлетесси.
Илемлĕ литература стилĕпе ăслăлăх стилен уйрăмлăхĕсене асăрхама хăнăхтарасси.
Ачасен сăмах йышне куллен пуянлатса çĕнетесси. Вĕсен пуплевĕн пахалăхне (ăсталăхне, çыхăнулăхне, витĕмлĕхне, уçăмлăхĕпе палăртулăхне) лайăхлатасси. Калаçура та, вуланă чух та шухăш-туйăма интонаци мелĕсемпе (хăвăртлăх улшăнăвĕ, сасă хулăнăшĕ, тăхтавсем, шухăша палăртакан пусăм, пуплев кĕвви) тĕрĕс палăртасси.
Вĕренӳ кĕнекине чухласси: тупмаллипе, пулăшу тата меслет аппарачĕпе (текст хыççăнхи ыйтусемпе ĕçсем, ăнлантарусем, вĕтĕ шрифтпа çырса панисем т.ыт.те) усă курасси.

Класс тулашĕнчи вулав

Вулав материалĕ. Кĕçĕн çулхи ачасем валли кăларнă чăваш, вырăс тата ытти тăванла халăхсен, ютри çыравçăсен кĕнекисем. «Çил çунат» журналпа «Тантăш» хаçатри материалсем.
Вулав тематики. Аваллăх çинчен. Ырă пурнăçа ĕмĕтленсе пурăнакан халăхăн кулленхи ĕçĕсем. Ачасен ĕçĕ-хĕлĕ. Чăваш, вырăс тата ытти тăванла халăхсен юмахĕсем. Тăван халăх историйĕпе унăн ывăлĕ-хĕрĕ, ал ĕç тата ăс-хакăл культури çинчен çырнă кĕнекесем. Наукăпа техника темипе çырнă ачасем ăнланмалла статьясем. Темтепĕр курса çӳрени çинчен калакан хайлавсем.
Ача-пăча кĕнекипе ĕçлесси. Класс тулашĕнчи вулав урокне хатĕрленнĕ май кирлĕ кĕнекене харпăр хăй тĕллĕн суйласа вулама, тĕрлĕрен пулăшу кĕнекипе, хаçат-журналпа усă курма пĕлесси.
Вĕрентӳçĕ сĕннĕ е харпăр хăй тĕллĕн тунă планпа усă курса мĕн вуланине (унăн пайĕсене) кĕскен каласа парасси, вуланă сăнар çинчен çыхăнуллă калав тăвасси. Вулама сĕннĕ кашни темăпах 3-5 кĕнеке таран пĕлесси. Пулăшу кĕнекисемпе (словарь, справочник) усă курасси.
«Тантăш» хаçатпа «Çил çунат» журнала тĕллевлĕ вуласси, вĕсемпе урокра тата класс тулашĕнче усă курасси.
Кĕнеке мĕн çинченнине унăн хуплашки, титул листи, тупмаллипе ӳкерчĕкĕсем, ум сăмахĕпе юлашкин- чен калани тăрăх ăнкарасси. Кирлĕ кĕнекен е хаçат-журналти статьян ятне, унăн авторне кăтартса тĕрĕс çырса илесси. Кăмăла каякан кĕнекене харпăр хăй тĕллĕнех библиотекăран илсе вуласси.
Аван-и, шкул саккийĕ!
Ю. Петров «Сентябрь ирĕ», Н. Теветкел «Кĕрхи кăмăл».
Иван Шухши «Павăл, Микуль тата Петĕр».
П. Михайлов «Малтанхи учителе».
Килсе çитрĕ тулăх кĕр
Митта Ваçлейĕ «Кĕрхи илем», Г. Орлов «Сентябрь».
В. Харитонов «Кĕрхи вăрманта».
Г. Луч «Тăрнасем».
Г Ефимов «Тумне хывма ĕлкĕреймен».
Класс тулашĕнчи вулав. Çут тĕнче ытамĕнче.
Пĕтĕмлету урокĕ, экскурси.

Ку вăл – ман Тăван çĕршыв
В. Ахун «Тăван чĕлхе», «Эп-чăваш ачи».
И. Я. Яковлев чăваш халăхне панă Халал.
И. Шухши «Эпĕ- чăваш».
«Нарспи» пичетленнĕ çул.
И.Прокопьев «Ун ятне этемлĕх манмĕ».
Класс тулашĕнчи вулав. Савнă ен - Чăваш çĕршывĕ.
Пирĕн йăла-йĕрке
ХветĕрУяр «Йăла-йĕрке».
Н.Охотников «Хĕллехи кунсенче».
Чăваш халăх сăмахлăхĕнчен
Юмахсем.
Халапсем.
Ваттисен сăмахĕсем,уяв юррисем.
Класс тулашĕнчи вулав. Ĕлĕкхине аса илсен.
Витлешӳ такмакĕсем, шӳтсем, халăх юррисем.
Шурă юр çусассăн - 4 сехет
Н. Сладков «Пĕрремĕш юр».
Н. Сладков «Кайăксем ăçта çывăраççĕ».
Г. Орлов «Кăрлач».
Класс тулашĕнчи вулав. Пурнăçран хакли çук.
Кусем - манăн туссем
Иван Шухши «Çил çуна».
А. Галкин «Математика мыскари».
В. Дмитриев «Чаплă парне».
Джек Лондон «Киш çинчен çӳрекен халап».
К. Груя «Пакăлти».
Ырăпа усал
Л. В. Мартьянова «Чĕлхесĕр Иван».
А. М. Горький «Эрхип мучипе Ленька».
Класс тулашĕнчи вулав. Тĕнче тĕрлĕ тĕспе илемлĕ.
Оскар Уайльд «Çывăх тус».
Атте анне пурри – телей тата пуянлăх
Л.Смирнова «Сăпка юрри», А. Смолин «Анне - пирĕн тĕнче».

Ю. Артамонов «Çăкăр».
Класс тулашĕнчи вулав. Ачалăхăн асамлă асамачĕ.
М. Ухсай «Услан кайăк юмахĕ».
Çуркунне çитсессĕн
К. Турхан «Çуркунне».
А. Савельев «Шăнкăрч килни», Г. Орлов «Курак».
Н. Матвеев «Çĕр ыйхăран вăранать», С. Есенин «Сенкер май».
Вăрçă кĕрленĕ чух
Н. Евставьев «Амăш пилĕ».
А.Ĕçхĕл «Ĕççинче».
М. М. Залилов «Урасăр».
Усен-тăран тĕнчинче
Юхма Мишши «Курăк академикĕ».
Класс тулашĕнчи вулав. Усен-тăрансем çинчен.
М.Ахманэ «Çумăр хыççăн вăрманта».
А.Артемьев «Елюк сăртĕнче».
Чĕр чунсем - пирĕн туссем
С. Садал «Сăвăр куççулĕ».
А. Д. Антонов «Йытăпа кушак».
Ф. Е. Афанасьев «Лашана çăлни».
Ю. П. Петров «Тăрна ташши».
А.Куприн «Парпуспа Шулькка».
Класс тулашĕнчи вулав. Ылханлă вăрçă çулĕсем.
Çу пуçланчĕ
Г.Федоров «Çу çитрĕ».
Г. Орлов «Çуллахи вăрманта».
Г.Орлов « Август».
Класс тулашĕнчи вулав. Хамăрах хайлав çыратпăр. Пĕтĕмлетӳ урокĕ.

Тематическое планирование по литературному чтению на родном (чувашском) языке
1 класс

№	Тема урока	Кол-во часов
1	Эпе хале шкул ачи. Илемле самахлах тенчине ситме пулашакан предмет-литература вулаве	1
2	Хайлав. Илемле хайлав.	1
3	Халăх сăмахлăхĕ (савви-юрри)	1
4	Чену-йыхрав савви-юрри	1
5	Шутлав саввисем	1
6	Хаварткаларашсем	1
7	Тупмалли юмахсем	1
8	Юмахсем	1
9	Саваласа сырна хайлавсем, весен хайьеверлехе	1
10	Саваласа сырна хайлавсем	1
11	Прозапа сырна хайлавсем. «калав» анлав	1
12	Сыравса хайлана юмах	1
13	Шутлав саввисем.	1
14	Калавра мен синчен калани. Калав яче.	1
15	Юптару.	1
16	В. Ахун Сырмари концерт., В. Сутеев Кăмпа айĕнче Тупмалли юмахсем	1
17	В.Эткел «Юр», П.Ёăлкуç «Ытарми хĕл», Л.Смолина «Тавайкки»	1
18	В.Эткел- Хĕл мучи, П.Ёăлкуç – Тăвайкки. Сивĕ Мучи	1
19	Л Салампи «Юр пĕрчи», «Икĕ шартлама»	1
20	Кулленхи сава-юра	1
21	Чену-йыхрав савви-юрри.	1
22	Хаварт самах. Тупмалли юмахсем	1
23	Пулмасла халап. Вĕçсĕер такмак. Шӳт.	1
24	Улăп халапĕсем	1
25	Тилĕпе Качака таки Вырăс халăх юмахĕ	1

26	Л.Сорокина. Пукане, Ю.Силем. Шак-шак-шак!	1
27	Р.Сарпи Ташлать Илемпи.В.Давыдов-Анатри .Çуркунне П.Çăлкуç Чуччу	1
28	Н.Ыдарай Чăваш ачи. Ордем Гали Пысăк ĕç	1
29	В.Голявкин Инкек Р.Сарпи. Ӳкерчĕк Л.Тарасова Ӑслă ача В.Тарават Ашкăнчăк кушак	1
30	А.Ыхра Ай, ӳкетĕп; Пăрахут; Ча-как!Н.Карай Макăрмарĕ П. Яккусен Юлан ут	1
31	В.Осеева Ырă ĕç,Л.Сарине Наçтук, Н.Рогачĕв Пулăçсем Я.Тайц Çырлара	1
32	Чĕр чунсем çинчен	1
33	Тавралăх – асамлă тĕнче.	1

Тематическое планирование по литературному чтению на родном (чувашском) языке

2 класс.

№ п\п	**Урок теми**	**Ачасен ĕçесем**	Сех. шуче
	Шкула. Таван серщыв		
1	А. Алка «Чи савăнăçлă кун», «Хутла вĕренме тытăнакана»	— тĕрĕс, ăнланса, пĕр тикĕссĕн, самахсене вакламасăр вуласси; — вуланă чух шухăша пăсмасăр, тĕрĕс чарăнусем туса сывлăш çавăрса ярасси;	**1**
	И.Шухши «Чернил»		
2	П. Хусанкай «Савнă çĕр чăваш Çĕршывĕ», М. Юхма. «Чăваш çĕршывĕ»	— текстра паллакан тата палламан сăмахсене уйăрасси; — хутсăр предложении пур тĕсĕсене те тĕрĕс интонаципе вуласси;	**1**
	П.Хусанкай «Çĕршывăмăр пуçламăшĕ» , «Ялав»	— текст ятне ăнлантарасси; — пĕлтерĕшĕ тата шухăша кура текста хăвăрт е хуллен, сасса хăпартса е хăпартмасăр вуласси	
3	С. Тăваньялсем «Тăван чĕлхене ан манăр», Л. Мартьянова «Чăвашла»		
	А. Трофимов « Асатте-асаннесен çырулăхĕ», П.Хусанкай «Эпир пулнă , пур, пулатпар!»	— пĕлтерĕшĕ тата шухăша кура текста хăвăрт е хуллен, сасса хăпартса е хăпартмасăр вуласси	**1**
	Керкунне		
4	П.Эйзин «Сывă пул çу кунĕ», В.Ямаш « Кĕр ирĕ».	Çывăх пĕлтерĕшлĕ сăмахсене тупма вĕренесси, — палăртулăх хатĕрĕсене курма, вĕсемпе усă курма хăнăхасси.	**1**
	М. Трубина «Кĕр çитрĕ», Н. Сладков «Ылтăн çумăр».	— сăмахăн тÿрĕ тата куçăмлă пĕлтерĕшĕсене палăртасси.	
5	Н. Теветкел « Симĕс хуралçă», Г. Харлампьев«	— текстра тĕл пулакан çĕнĕ сăмахсен пĕлтерĕшне уçăмлатасси;	**1**

	Эсир пакша курнă-и?»		
	С. Сарпай «Хура керкунне», В Аптраман «Керкунне»	— текст ятне ăнлантарасси; — учитель ертсе пынипе текста, ĕçсен йĕркине кура, пĕлтерĕшлĕ пайсене уйăрасси, вĕсене ят парасси (план тăвасси);	
6	М.Илпек «Тăрнасем».	— пулăма, сăнарсене сăнлама сăмахсен ретĕнчен вырăнлăраххисене, витĕмлĕреххисене суйласа илесси;	**1**
	К.Иванов «Кĕркунне», С.Аксаков « Хĕл ларас умĕн»	Кĕнекен тĕп пайĕсене, вĕсен ячĕсене (хуплашка, страницăсем, тупмалли) пĕлесси.	
	Халах самахлахе		
7	Тупмалли юмахсем. Пулмасла халапсем	— текстра тĕл пулакан çĕнĕ сăмахсен пĕлтерĕшне уçăмлатасси; — илемлĕ литература хайлавĕсемпе фольклор хайлавĕсене, вĕсен жанрĕсене уйăрма вĕренсе пырасси; — пулăма, сăнарсене сăнлама сăмахсен ретĕнчен вырăнлăраххисене, витĕмлĕреххисене суйласа илесси;	**1**
	Пуплешӳ сăввисем. К. Чуковский «Саванас»		
8	Сурхури юрри, Саварни юрри		**1**
	Хумма Çеменĕ «Çăварни чупни»		
9	Н. Ыдарай «Чĕрĕп». Вăйăсем	— сăмахăн тӳрĕ тата куçăмлă пĕлтерĕшĕсене палăртасси, челхе туйăмне çивĕчлетесси;	**1**
	«Улапсем», «Асамат кĕперĕ» Юмах.		
	Юмахсем		
10	«Кинеми, мăнукĕ тата чăпар чăх» Юмах.	— сăмахăн тӳрĕ тата куçăрамлă пĕлтерĕшĕсене палăртасси, -челхе туйăмне çивĕчлетесси;	**1**
	«Çăткăн упа çурисем» Юмах.	— нумай пĕлтерĕшлĕ сăмахсен пĕлтерĕшĕсене ăнкарма, сăмах пулăвне чухлама хăнăхасси. Илемлĕ хайлава вуласа ăнланасси, — ачасен кăмăл-туйăмне хускатассипе, аталантарассине, ăс-тăнне çивĕчлетессине пĕрлех	
11	Н. Иванов «Шиклĕ шăши»	— вĕсенчен вулавçă тăвас тĕллеве пурнăçа кĕртсе пырассипе тачă çыхăнса пырать. Çапла вара çак самантсене те шута илме тивет: — хайлав тытăмне ăнланасси (композици, сюжет), — сăнарсен ĕçĕсемпе хăтланăвĕсене сăлтавласси:	
	«Çилпе хĕвел». Тетте-юмах»		**1**
12	«Сарă аист» китай халăх юмахĕ.		**1**
	«Ухмах Иван» юмах.	— вĕсенчен вулавçă тăвас тĕллеве пурнăçа кĕртсе пырассипе тачă çыхăнса пырать. Çапла вара çак	

13	Н.Карай «Çырлана кайсан». Ю. Ярмыш «Кӳлĕ»	самантсене те шута илме тивет: — хайлав тытăмне ăнланасси (композици, сюжет), — сăнарсен ĕçĕсемпе хăтланăвĕсене сăлтавласси:	**1**
	А. Толстой «Пуртă». Петемешле урок «Юмахсем»	— юмаха, калава, сăвва пĕр-пĕринчен уйăрса илесси.	
	Эпир-тусла та хавасла ачасем		
14	П.Хусанкай «Шкул ачи», С.Иванов «Сапăрлăх синчен»	— сăнарсен ĕçĕсемпе хăтланăвĕсене сăлтавласси:	**1**
	А. Ковыль «Чарсăр автансем, В.Осеева «Алюшпа Кетерук».	— хайлаври сăнлăх тата сăнарлăх;	
	К. Чуковский «Лапарчак», «Сылтам алапа сулахай ала» юптару	— калăртулăх хатĕрĕсене курма, вĕсемпе усă курма хăнăхасси.	
15	Н. Симунов «Пулара», О.Савандеева «Микула пичче кучченесе»	— палăртулăх хатĕрĕсене курма, вĕсемпе усă курма хăнăхасси.	**1**
16	А. Барто «Ват епле вал пулашать», Е. Афанасьев «Кенттипе Миша»	— пĕлтерĕшĕ тата шухăша кура текста хăвăрт е хуллен, сасса хăпартса е хăпартмасăр вуласси.	**1**
	И. Малкай «Çӳпçе», . В. Осеева «Кавак сулсасем»	— учитель ертсе пынипе текста, ĕçсен йĕркине кура, пĕлтерĕшлĕ пайсене уйăрасси, вĕсене ят парасси (план тăвасси);	
	Ес телей те саванас курет		
17	И.Яковлев «Эпĕ сехет çĕмĕрни»	— харкам шухăша текстри тĕслĕхпе çирĕплетесси;	**1**
	Н. Иванов «Мухтанчак çерси»	— ансат план тăрăх хайлава асăмласа каласа парасси;	
18	И.Шухши «Куршанак çыпăçрĕ», В.Тимаков «Пыл хурчĕ»	— учитель пулăшнипе хайлавăн тĕп шухăшне палăртасси; Пуплеве аталантарасси: — текстра тĕл пулакан çĕнĕ сăмахсен пĕлтерĕшне уçăмлатасси;	**1**
	И.Яковлев «Кулачă»,	— вуланă чух шухăша пăсмасăр, тĕрĕс чарăнусем туса сывлăш çавăрса ярасси;	

	К.Иванов «Есчен Нарспи»	— текстра паллакан тата палламан сăмахсене уйăрасси;	
19	Н. Иванов «Пахча хуралси»		
	А.Ковыль «Кĕтӳс» П.Яккусен«Катка Араслане»		**1**
	Хел		
20	А. Алка «Юр çунă», Н. Шелепи «Юр»	— сăмахăн тӳрĕ тата куçăмлă нĕлтерĕшĕсене палăртасси. — чĕлхе туйăмне çивĕчлетесси;	1
	А.Алка «Çĕнĕ çул юрри», Н. Матвеев «Раштав уйахе»	— нумай пĕлтерĕшлĕ сăмахсен пĕлтерĕшĕсене ăнкарма, сăмах пулăвне чухлама хăнăхасси	
21	А. Пушкин «Хĕллехи каç», Хумма Çеменĕ «Хĕллехи вăрман»	Илемлĕ хайлава вуласа ăнланасси , — ачасен кăмăл-туйăмне хускатассипе, аталантарассине, ăс-тăнне çивĕчлетессине	**1**
	Г. Луч «Кукăр сăмса»	— илемлĕ литература хайлавĕсемпе фольклор хайлавĕсене, вĕсен жанрĕсене уйăрма вĕренсе пырасси; — хайлав тытăмне ăнланасси (композици, сюжет),	
22	Н. Сладков «Хĕл каçни»		**1**
	В. Эктел «Юр пике»		
	Таван кил-йышра		
23	В. Д-Анатри «Юратнă анне», Б. Данилов «Хăш вăхăтра çывăрать-ши анне?»	— текст ятне ăнлантарасси;	**1**
	В. Сухомлинский « Ан кӳренсем, атте»	— пулăма, сăнарсене сăнлама сăмахсен ретĕнчен вырăнлăраххисене, витĕмлĕреххисене суйласа илесси; — сăмахăн тӳрĕ тата куçăмлă нĕлтерĕшĕсене палăртасси.	
24	В. Сухомлинский «Амăшĕ мĕншен макăрнă?»		**1**
	Суркунне		
	Калина Малина «Тумла», Н. Матвеев «Пуш уйăхĕнче»	— чĕлхе туйăмне çивĕчлетесси; Илемлĕ хайлава вуласа ăнланасси	
25	Çуркунне çитрĕ. К. Иванов « Çуркунне	— илемлĕ литература хайлавĕсемпе фольклор хайлавĕсене, вĕсен жанрĕсене уйăрма вĕренсе пырасси;	**1**

	çитсен»		
	Н. Шелепи «Пар каять», Н.Сладков «Упа йенни»	— палăртулăх хатĕрĕсене курма, вĕсемпе усă курма хăнăхасси.	
26	А. Николаев «Сурхи саса», М. Козлов «Сур сескисем»	— хайлаври сăнлăха тата сăнарлăха тупасси; Илемлĕ хайлава вуласа ăнланасси	**1**
	Н. Мартынов «Суркунне», А.Игнатьев «Пĕрремĕш аслати»	Илемлĕ хайлава вуласа ăнланасси	
	Черчунсем –пирен туссем		
27	М. Пришвин «Тискер кайаксем», М. Волкова «Пăши пăрушĕ»	— пулăма, сăнарсене сăнлама сăмахсен ретĕнчен вырăнлăраххисене, витĕмлĕреххисене суйласа илесси;	**1**
	Г. Луч «Ай, пакша!» Хв.Уяр «Пурăш»	— хайлав тытăмне ăнланасси (композици, сюжет),	
28	А. Хум «Кăткăсем» , Р.Сарпи «Улай»	— сăнарсен ĕçĕсемпе хăтланăвĕсене сăлтавласси:	**1**
	Г. Луч «Чĕкеçсем мĕншĕн сивĕннĕ?»	Пуплеве аталантарасси: — текстра тĕл пулакан çĕнĕ сăмахсен пĕлтерĕшне уçăмлатасси;	
29	Г. Харлапьев «Юрă ăстисем», М Стельмах «Текерлĕк» (с . 180-182)	— сăмахăн тӳрĕ тата куçăмлă пĕлтерĕшĕсене палăртасси. — чĕлхе туйăмне çивĕчлетесси; Илемлĕ хайлава вуласа ăнланасси	**1**
	М.Пришвин «Çăмăлттай», К. Чуковский «Чăх чĕппи»	Пуплеве аталантарасси: — текстра тĕл пулакан çĕнĕ сăмахсен пĕлтерĕшне уçăмлатасси;	
30	Н. Эревет «Сар автан», В. Сухомлинский «Мăр-мăр кушак мĕнрен тĕлĕнне»	— юмаха, калава, сăвва пĕр-пĕринчен уйăрса илесси.	**1**
	Г. Харлапьев «Çырла пиçсен», Б. Заходер «Мулкач çури»	Пуплеве аталантарасси: — текстра тĕл пулакан çĕнĕ сăмахсен пĕлтерĕшне уçăмлатасси; юмаха, калава, сăвва пĕр-пĕринчен уйăрса илесси.	
	Усен-таран тенчи		
31	Н.Матвеев «Пĕр йăхри йывăссем», Ç. Элкер «Юман»	— юмаха, калава, сăвва пĕр-пĕринчен уйăрса илесси.	**1**
	Г. Орлов «Вăрманăн		

	пĕрремĕш кучченĕçĕ», М. Волкова «Хурлăхан, ан хурлан!»	— илемлĕ литература хайлавĕсемпе фольклор хайлавĕсене, вĕсен жанрĕсене уйăрма вĕренсе пырасси; — юмаха, калава, сăвва пĕр-пĕринчен уйăрса илесси.	
32	Р. Сарпи «Куле», Н. Сладков «Пулă тăвăнни»		
	Г. Харлапьев «Çумăр», Н. Шупуссынни «Каç пулчĕ»	— хайлав тытăмне ăнланасси (композици, сюжет),	**1**
	Су уйахне кетемер		
33	А.Алка «Малтанхи аслати», С. Асамат «Çумăр ташши»	— сăнарсен ĕçĕсемпе хăтланăвĕсене сăлтавласси:	**1**
	И.Гончаров «Аслатиллĕ çумăр умĕн», Ç. Элкер «Çуллахи ир»	— палăртулăх хатĕрĕсене курма, вĕсемпе усă курма хăнăхасси.	
34	Ю.Силэм «Утă çинче вăрманта»	— илемлĕ литература хайлавĕсемпе фольклор хайлавĕсене, вĕсен жанрĕсене уйăрма вĕренсе пырасси;	**1**
	А. Костецкий «Утăра», Г. Тал – Мăрса «Хирте»	Илемлĕ хайлава вуласа ăнланасси , — ачасен кăмăл-туйăмне хускатассипе, аталантарассине, ăс-тăнне çивĕчлетессине	

Тематическое планирование по литературному чтению на родном (чувашском) языке
3 класс

№	Тема				ЭОР, ЦОР
	Раздел 1. Чăваш çершыве 2 ч				
		Пуре	Тереслев ececeм	Практика ececeм	**ЭОР, ЦОР**
1.1	Савнă çĕр, Чăваш çĕр-шывĕ. Чăваш республикин Патшалăх атрибучĕсем.	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
1.2	Чăвашсен юрри-ташши. çĕкленьллĕ, хавхаланулла сăвăллă хайлавсем.	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
	Раздел 2. Керкунне. 2 ч				
2.1	Кĕр пуçламăшĕн сăнлăхĕсем, вĕсене сăнламалли мелсем	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
2.2	Класс тулаш\нчи вулав (КТВ) Шкула, ачасем\р, шкула!	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
	Раздел 3. Халах самахлăхĕ 4 ч				
3.1	Тупмалли	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/inde

	юмахсем – халăх сăмахлăх\н тĕслĕхĕсем. çыравăсем хайланă тупмалли юмахсем				x.htm
3.2	Пулмасла халап.	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
3.3	КТВ «ĕç– пурнăç илемĕ»	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
3.4	Юптарусем.	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
	Раздел 4. Улăп йахĕнчен эпир, туссем… 2 ч				
4.1	Мифсем. Улăп халапĕсем.	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
4.2	Мифсем. Улăп халапĕсем	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
	Раздел 5. Юмах юпа тарринче 4 ч				
5.1	Чăваш халăх юмахĕ. Чĕр чун юмахĕсем.	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
5.2	КТВ Ачалăх – савăк вăхăт	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
5.3	Тĕрлĕ халăх юмахĕсем. Йăла юмахĕсем	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
5.4	Асамлă юмахсем.	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/inde

					x.htm
	Раздел 6. Асамçă хĕл. 3 ч				
6.1	Поэзи хайлав\сенчи сăнарлăх мелĕсем.		0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
6.2	Хайлаври сăнарсем.	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
6.3	КТВ Асанне арчинчи мерчен.	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
	Раздел 7. Эпир – сăпайлă ачасем 11 ч				
7.1	Н. Карай. «Йăмăк».	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
7.2	М. Джалиль. «çывракан ача». Р. Минатуллин «Пулăшакан»	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
7.3	А Кăлкан «Наян Кампур», А. Галкин «Шăна кăмпин шăпи»	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
7.4	Н Иванов «Чечек çыххи»	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
7.5	И Шухши «Кĕрен тъпе»	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
7.6	Г. Волков «Пуянлăх хакне ĕçлекен çеç пĕлет»	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
7.7	Л. Ковалюк. «Хăравçă».	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
7.8	О. Уайльд. «Хаяр Улăп»	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
7.9	Исмай Исемпек.	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/inde

	«Шăвăç витре»				x.htm
7.10	К. Ушинский. «Вăрманти ачасем»	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
7.11	КТВ çут çанталăк тата эпĕ.	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
	Раздел 8. Сур хаваслăхе 6 ч				
8.1	Н. Исмуков. «çурхи тĕнче», Л. Смолина «çуркунне пуçланать» сăввисем	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
8.2	Н. Некрасов. «Ешĕл шав». Уйăп Мишши «çурхи вăйă»	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
8.3	Мĕтри Кипек «çурхи вăрманта»	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
8.4	Соколов-Микитов «Вăрманта»		0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
8.5	Г. Снегирев «Малтанхи хĕвел»	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
8.6	К. Иванов «çуркунне çитсен»	1	0	1	http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm

Тематическое планирование по литературному чтению на родном (чувашском) языке

4 класс

№ п/п	Тема урока	Количество часов			Дата изучения	Электронные цифровые образовательные ресурсы
		Всего	Контрольные работы	Практические работы		
1	Çамрăкла вĕренни – чул çинче. Г. Волков. Вĕреннĕ Лаша. Г. Сапгир	1				http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
2	Тăван Çĕршыв – пирĕн анне. К. Ушинский. Чăваш Республикин Патшалăх гимнĕ.	1				http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
3	Кĕрхи сăнсем. Н. Теветкел.Кĕр пасарĕ. Н. Исмуков. Кĕрхи вăрманта. И. Соколов-Микитов. Кĕрхи хурăн. М. Волкова.	1				http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
4	Тупмалли юмахсем (туптарусем). Вăйă-шăпа юрри-сăвви	1				http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
5	Ăсансене ертсе килни. К. Чулкаç. Пакшапа кашкăр. Тилĕ Туспа Кролик Тус. Джоэлл Харрис	1				http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
6	Улăпсем. Г.Юмарт. Ной карапĕ. Библирен. Ту çинчен аннă Улăп.	1				http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
7	Чее такасем. Чăваш халăх юмахĕ. Курай юмахĕ. Пушкăрт халăх юмахĕ. Пакшапа мăйăр. Удмурт халăх юмахĕ	1				http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm

8	Хĕл пуçламăшĕ. В.Эткел. Хĕлле. А.Пушкин. Хĕллехи çу кунĕсем. Н.Сладков.	1				http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
9	Йĕлтĕрпе. В. Харитонов. Халăх хайлавĕ майлă. А.Смолина.	1				http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
10	Йăмăк. Н.Карай.	1				http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
11	Çывракан ача. М.Джалиль. Чечек çыххи. Н.Иванов.Кĕрен тӳпе. И.Шухши	1				http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
12	Çурхи тĕнче. Н.Исмуков. Çуркунне пуçланать. Л.Смолина.	1				http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
13	Ешĕл шав. Н.Некрасов. Çурхи вăйă. Уйăп Мишши.	1				http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
14	Малтанхи кун. А.Алка. Çумăр куççулĕ. А. Галкин.	1				http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
15	Вăрçă çăкăрĕ. Ю.Николаева.	1				http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
16	Т Аптраман кăвакалсем. Н. Ишентей. Кашкăрсемпе çапăçни. Çемен Элкер.ема урока	1				http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
17	Тема урока Эл кулли. И.Дубонов.	1				http://salikovo.chuvash.org/nachalka/index.htm
ОБЩЕЕ КОЛИЧЕСТВО ЧАСОВ ПО ПРОГРАММЕ		17	0	0		

Приложени 2

Ачасен çитĕнĕвĕн шайне палăртмалли хаклав виçисем

1класс

Пĕрремĕш çул вĕренекенсен вулав ăслайĕсемпе хăнăхăвĕсене куллен тĕрĕслесе пымалла, сăмах вĕççĕн хакламалла.

I класра сăмахри сыпăксемпе сасăсене уйăрас, вĕреннĕ сас паллисемлĕ сăмахсене, предложенисене, текстсене ăнланса, тĕрĕс, тикĕс, сыпăкăн-сыпăкăн вулас хăнăхусен аталанăвне асăрхасах тăмалла. Вĕренӳ çулĕ вĕçнелле программăра кăтартнă ăслайсем (текста ăнланса, тĕрĕс те тикĕс, йывăр сăмахсене сыпăкласа, ансатраххисене тулли сăмахăн минутра 20-25 сăмах таран вулас пултарулăх) еплерех шайрине тĕрĕслемелле, сăмахпа каласа хакламалла.

2 класс

«5» паллă çакăн пек чухне лартмалла: ача текста тĕрĕс вулать пулсан;

1- мĕш çур çулта текста тикĕс, сыпăкăн-сыпăкăн, хăш-пĕр сăмахсене сыпăкламасăр минутра 30 (ăшра 45) сăмахран кая мар вулать.

2- мĕш çур çулта текста тулли сăмахăн (хăш-пĕр сăмахсене çеç сыпăкласа), минутра 50 (ăшра 60) сăмахран кая мар, сăмахсене, сасăсене тĕрĕс, пăсмасăр, сыпăксемпе сас паллисене вырăнĕпе ылмаштармасăр, сăмахсенчи пусăмсене тĕрĕс туса, предложенисен вĕçĕнчи чарăну паллисене пăхăнса тивĕçлĕ чарăнусемпе, инто- наципе вулать; текстри палламан сăмахсене асăрхама пултарать; юмаха, калава, сăвва пĕр-пĕринчен уйăрма, вулани тата текстри ӳкерчĕксем çинчен йĕркипе, çыхăнуллăн каласа пама, вĕрентекен ыйтăвĕсем тăрăх текстпа ĕçлеме пĕлет; сăнарсен ĕçĕсемпе хăтла- нăвĕсене сăлтавлама пултарать; пăхмасăр каламалли сăвă текстне çирĕп пĕлет, ăна тĕрĕс те палăртуллă, тивĕçлĕ интонаципе каласа парать.

«4» паллă çакăн пек чухне лартмалла: ача вуланă текста ăнланать пулсан;

1- мĕш çур çулта пĕр тикĕссĕн, сăмахсене вакламасăр (йывăр сăмахсене сыпăкласа), минутра 25 сăмахран кая мар вулать;

1- мĕш çур çулта пĕр тикĕссĕн, сăмахсене вакламасăр (йывăр сăмахсене сыпăкласа) минутра 40 сăмахран кая мар вулать.

«3» паллă çакăн пек чухне лартмалла: ача мĕн вуланине вĕрентекен пулăшнипе çеç ăнланса илет пулсан;

1- мĕш çур çулта текста такăна-такăна, сăмахсене вакласа (хăш- пĕр сăмахсене çеç туллин) минутра 25 сăмахран кая мар вулать;

2- мĕш çур çулта тикĕссĕн, сăмахсене вакласа (хăш-пĕр сăмахсе- не туллин) минутра 35 сăмахран кая мар вулать, анчах сăмахсемпе сыпăксене 3-4 çĕрте пĕр-пĕринпе пăтраштарать, сиктерсе хăварать, вырăнĕпе улăштарать, сăмахсемпе предложенисем хушшинчи чарăнусене тĕрĕс тумасть; мĕн çинчен вуланине каласа панă чухне пуплев йăнăшĕсем тăвать, вĕсене вĕрентекен пулăшнипе çеç тӳрлетет; пăхмасăр каламалли сăвă текстне çирĕпех пĕлмест.

«2» паллă çакăн пек чухне лартмалла: ача вĕрентекен ыйтă- вĕсем пулăшнипе те текста ăнланаймасть;

1- мĕш çур çулта сас паллисемпе 20 сăмахран кая мар вулать;

2- мĕш çур çулта такăна-такăна, сăмахсене сыпăкласа, минутра 30 сăмахран кая мар, сыпăксене, сасăсене 6 çĕрте пĕр-пĕринпе пăтраштарса, сиктерсе хăварса, ылмаштарса вулать; сăмахсемпе предложенисем хушшинчи чарăнусене тума пĕлмест; текст ăш- лăхне вĕрентекен пулăшнипе те каласа параймасть; сăвă тексчĕн пысăк пайне пăхмасăр калаймасть.

«1» паллă çакăн пек чухне лартмалла: ача уйрăм сас пал- лин каласа та вулама пĕлмест; пĕчĕк сăвва та пăхмасăр калама вĕренеймест.

III класс

«5» паллă çакăн пек чухне лартмалла: вĕренекен мĕн вуланине туллин ăнлансан;

1 -мĕш çур çулта тулли сăмахăн (пĕрремĕш хут тĕл пулнă сăмах- сене сыпăкласа), пĕр тикĕссĕн, тивĕçлĕ интонаципе минутра 65 (ăшра 80) сăмахран кая мар вулать;

2-мĕш çур çулта тĕрĕс ăнланса, пĕр тикĕссĕн, сăмахсене вак- ламасăр, текст пĕлтерĕшĕпе шухăшне шута илсе тивĕçлĕ интонаципе (хăварт е хуллен, сасса хăпартса е хăпартмасăр, логика пусăмĕсемпе тăхтавсем туса) минутра 75 (ăшра 80) сăмахран кая мар вулать; вуланине туллин,

кĕскен тата суйлавлăн каласа пама, пысăках мар текст пайĕсене харкам тĕллĕн уйăрса ят пама, ансăр план тăрăх каласа пама, ыйтусене хуравлама, шухăшне текстри тĕслĕхпе çирĕплетме, хайлавăн тĕп шухăшне ваттисен сăмахĕсемпе тата каларăшсемпе палăртма, текста асăмласа каласа панă чухне сăнарлă сăмахсемпе усă курма пĕлет; автор герой çине мĕнле куçпа пăхнине, сăвă, калав, юптару, пьеса ансат уйрăмлăхĕсене чухлать; пăхмасăр каласа памалли сăвă текстне çирĕп пĕлет, ăна тĕрĕс те палăртуллă каласа парать.

«4» паллă çакăн пек чухне лартмалла: вĕренекен вуланă текста ăнланать пулсан;

1- мĕш çур çулта текста палăртуллăн, сăмахсене вакламасăр (йывăр сăмахсене сыпăкласа), вулав тĕрĕслĕхне асăрхаса, йăнăшсене тӳрлетсе пырса, минутра 50 сăмахран кая мар вулать;

2- мĕш çур çулта вулав хăвăртлăхĕ 65 сăмахран кая мар, вулав- ра 1-2 йăнăш, ача ăна хăех тӳрлетет; сăвва палăртуллăн, тивĕçлĕ интонаципе пăхмасăр каласа пама пĕлет, анчах та пысăках мар йăнăшсем (пĕр сăмахах темиçе хут калани, пăтраштарни т.ыт.те) тăвать.

«3» паллă çакăн пек чухне лартмалла: вĕренекен ача текстăн тĕп шухăшне вĕрентӳçĕ пулăшнипе çеç ăнланать пулсан;

1- мĕш çур çулта текста тулли сăмахăн (хăш-пĕр сăмахсене вакласа), сасса улăштармасăр минутра 50 сăмахран кая мар вулать;

2- мĕш çур çулта вулав хăвăртлăхĕ минутра 60 сăмахран кая мар, ача сăмахсене, сыпăксемпе сасăсене 4-6 çĕрте пăтраштарса, сиктерсе хăварса, вĕсене вырăнĕпе ылмаштарса, сăмахсенчи пусăмсене тĕрĕс мар туса вулать; мĕн çинчен вуланине çыхăнул- лăн каласа пама пĕлмест, текст пайĕсене уйăрса ят пама вĕрентӳçĕ пулăшнипе çеç пултарать, пуплев йăнăшĕсем тăвать, вĕсене пулăшмасăр тӳрлетеймест; пăхмасăр каламалли сăвва çирĕпех пĕлмест.

«2» паллă çакăн пек чухне лартмалла: вĕренекен ача 1-мĕш çур çулта сасса улăштармасăр, сăмахсене вакласа, минутра 35 сăмахран кая мар вулать;

2-мĕш çур çулта хăш-пĕр сăмахсене çеç вакламасăр минутра 45 сăмах таран вулать; 6 йăнăшран ытларах тăвать; мĕн вуланине пăтраштарса, çыхăнусăр каласа парать, вĕрентекен ыйтăвĕсемпе те текстăн пайĕсене уйăрма пĕлмест; сăввăн пысăк пайне пăхмасăр каласа пама пултараймасть;

«1» паллă çакăн пек чухне лартмалла: ача сăмахсене сыпăк- ласа та вулаймасть; мĕн вуланине ăнланмасть, каласа параймасть; сăвва пăхмасăр каласа пама пĕлмест.

IV класс

«5» паллă çакăн пек чухне лартмалла: вĕренекен ача тулли сăмахсемпе, ăнланса, литература чĕлхин тĕп виçисене пăхăнса, вулав тĕрĕслĕхне асăрхаса пырса вулать пулсан;

1- мĕш çур çулта вулав хăвăртлăхĕ минутра 80 (ăшра 95) сăмах- ран кая мар;

2- мĕш çур çулта - минутра 95 (ăшра 110) сăмахран кая мар; ача текста палăртуллă вулама харкам тĕллĕнех хатĕрленме пĕлет; текстăн тĕп шухăшне тивĕçлĕ интонаципе палăртса вулать; мĕн вуланине туллин, кĕскен тата суйлавлăн, калавçă сăпатне улăштармасăр тата улăштарса каласа пама пултарать, вуланин тĕп шухăшне хăй сăмахĕсемпе каласа парать; текстри сăнарсене, ĕçсене, çут çанталăка сăнласа паракан сăмахсене, сăмах майлашăвĕсене тупса пама пĕлет; геройсем пурнăçлакан ĕç-хĕле кăмăл-сипет тĕлĕшĕнчен хак пама, калаври ĕçсен йĕркине палăртма, автор çинчен каласа пама пултарать; автор геройсем çине мĕнле куçпа пăхнине, литература терминĕсен (танлаштару, эпитет, метафора, гипербола, метоними, ирони) пĕлтерĕшĕсене чухлать; пăхмасăр каламалли сăвва çирĕп пĕлет, ăна тĕрĕс те палăртуллă, тивĕçлĕ интонаципе, логика чарăнăвĕсемпе пусăмĕ- сем туса каласа парать.

«4» паллă çакăн пек чухне лартмалла: вĕренекен ача ăнланса, тулли сăмахăн, пĕлтерĕшпе шухăша тивĕçлĕ интонаципе тĕрĕс вулать пулсан;

мĕш çур çулта вулав хăвăртлăхĕ 70 сăмахран кая мар;

мĕш çур çулта - 85 сăмахран кая мар; ача вуланă чухне 1-3 йăнăш тăвать, вуланин тĕп шухăшне хăй тĕллĕнех палăртать, анчах каласа панă чухне пуплев йăнăшĕсем тăвать, вĕсене вĕрентӳçĕ пулăшнипе тӳрлетет; текста туллин, кĕскен, суйлавлăн, калавçă сăпатне улăштармасăр тата улăштарса каласа панă чухне пысăках мар йăнăшсем тăвать; литература теорийĕн ансат ăнлавĕсене (эпитет, метафора т.ыт.те) пĕтĕмĕшле ăнкарать; сăвва пăхмасăр каласа пама пĕлет, анчах 1-2 йăнăш тăвать, вĕсене хăех тӳрлетет.

«3» паллă çакăн пек чухне лартмалла: вĕренекен ача мĕн вуланине хăй тĕллĕнех ăнланаймасть пулсан;

1- мĕш çур çулта сасса улăштармасăр, тулли сăмахăн (хăш-пĕр сăмахсене вакласа) минутра 65 сăмахран кая мар вулать;

2- мĕш çур çулта сăмахсене вакламасăр минутра 80 сăмахран кая мар, 4-6 йăнăш туса вулать; вулани çинчен вĕрентӳçĕ пулăш- нипе çеç кĕскен каласа парайрать; сăвва пăхмасăр каласа пама пĕлет, анчах йăнăшсем тăвать, вĕсене вĕрентӳçĕ пулăшнипе çеç тӳрлетет.

«2» паллă çакăн пек чухне лартмалла: **вĕренекен ача**

1- мĕш çур çулта сăмахсене вакласа (хăш-пĕрисене тулли сăмахăн), такăна-такăна, йăнăшсем туса, минутра 60 сăмах таран вулать;

2-мĕш çур çулта та тулли сăмахăн вулаймасть, 6 йăнăшран ытларах тăвать, минутра 70 сăмах таран вулать; ача текста пăтраш- тарса, çыхăнусăр каласа парать, пуплев йăнăшĕсем чылай тăвать, пулăшмасăр план тума, вуланин тĕп шухăшне уçса каласа пама пĕлеймест; сăввăн пысăк пайне пăхмасăр каласа параймасть.

«1» паллă çакăн пек чухне лартмалла: вĕренекен ача сăмах- сене сыпăкласа вулать, мĕн вуланине ăнланаймасть, сăвва пăхмасăр калама пачах пĕлмест пулсан.

Литература вулавне пахаланă чухне сасăпа, ăшра вуланине, ыйтусене еплерех хуравланине шута илмелле. Хакламалли вулав тексчĕн калăпăшĕ: 2-мĕш класра - вĕренӳ кĕнекинчи страницăн 1/4 пайĕ, 3-мĕш класра - 1/3 пайĕ, 4-мĕш класра - 1/2 пайĕ. Вăл е ку паллăна мĕншĕн лартнине ăнлантармалла, ачасене тĕрĕс те ăнкарса вулама, текста тулашĕпе ăшлăхĕ тĕлĕшĕнчен тарăнрах сӳтсе явса пахалама хавхалантармалла.

Литература вулавне вĕрентӳ çулĕнче икĕ хутчен пĕтĕмĕшле тĕ- рĕслесе хаклаççĕ, 1-мĕш çур çул вĕçĕнче тата 2-мĕш çур çул (вĕренӳ çулĕ) вĕçленес умĕн.

Класс тулашĕнчи вулав ăслайĕсемпе хăнăхăвĕсене тĕрĕслесе хакласси

Вĕренекенсен класс тулашĕнчи вулав пахалăхне тĕрĕслесе хакланă чухне тĕп вырăнта вулавçăн ăслав ăслайĕсемпе хăнăхăвĕсе- не шута илмелле. Çав шутра, ача-пăча кĕнекисене пĕлни, вĕсене хăй тĕллĕнех суйласа илме пултарни, кĕнекене вĕçне çитичченех вуласа тухни, ăнланса вулани, вулани çинчен çыхăнуллăн каласа пани, кĕнекери ӳкерчĕксем текст ăшлăхĕн хăш самантне сăнланине ăнкарни.

Паллăна ача эрнере мен чухле вуланине шута илсе лартаççе.
Вулав норми çакăн пек: II класра - 1-мĕш çур çулта 1,5-3 страница,

2- мĕш çур çулта 5-10 страница; III класра - 1-мĕш çур çулта 10-12 страница, 2-мĕш çур çулта 20-25 страница; IV класра - 1-мĕш çур çулта 20-25 страница, 2-мĕш çур çулта 30-35 страница.

Класс тулашĕнчи вулавшăн вĕренӳ чĕрĕкĕсенчи тата пĕтĕмĕш- ле паллăна уйрăммăн лартмаççĕ, ăна литература вулавне хакланă чухне шута илмелле.

1 класс

Ачасен класс тулашĕнчи вулавне паллăсемпе мар, сăмахпа каласа хаклаççĕ. Япăх каласа хурламалла мар, ачана харкам тĕллĕн кĕнеке вулама хавхалантармалла.

2 класс

«5» паллă çакăн пек чухне лартмалла: вĕренекен программă- ра кăтартнă (кăтартманнисене те) пĕрмаях вулать, пĕр-пĕр кĕнекене ыттисенчен унăн тулаш паллисем (ячĕпе автор хушамачĕ) тăрăх уйăрса илет, кĕнеке авторĕн ячĕ тата унти ӳкерчĕксем тăрăх мĕн е кам çинчен çырнине ăнкарать, урокра хайлава хăй тĕллĕн ăшра вуласа тухма пултарать, вĕрентӳçĕ ыйтăвĕсем тăрăх кĕнекери сăнарсене асăнса тухма тата вĕсене сăнлама пĕлет, класра халь çеç е маларах вуланă кĕнекесенчи хайлава аса илсе каласа параять; класра вуласа тишкернĕ 1-2 кĕнеке (хайлав) ятне аса илсе калать пулсан.

«4» паллă çакăн пек чухне лартмалла: вĕренекен програм- мăра кăтартнă кĕнекесене вулать, пĕр-пĕр кĕнекене ыттисем хуш- шинчен ун ячĕпе автор хушаматне пăхса суйласа илеет, кĕнеке авторĕпе ячĕ, ӳкерчĕксем е кĕнеке ячĕпе унти ӳкерчĕксем тăрăх мĕн е кам çинчен çырнине ăнкарайрать, урокра палăртнă вăхăтра хайлава хăй тĕллĕнех ăшра вуласа тухаять, вĕрентӳçĕ ыйтăвĕсем тăрăх кĕнекери сăнарсене асăнса тухма тата вĕсене сăнлама пĕлет, халь çеç е маларах класра вуланă кĕнеке е хайлав çинчен каласа параять; уйрăм темăпа класра вуласа ушкăнпа тишкернĕ пĕр-пĕр кĕнекен (хайлавăн) ятне аса илеет пулсан.

«3» паллă çакăн пек чухне лартмалла: ача кĕнекене вĕ- рентекен аса илтернипе çеç вулать, пĕр-пĕр кĕнекене ыттисенчен унăн паллисем тăрăх вĕрентӳçĕ пулăшнипе çеç уйăрайрать, унăн темине (кам е мĕн çинчен çырнине) кĕнеке хуплашкинчи е текстри ӳкерчĕксем тăрăх çеç ăнкарайрать; урокра палăртнă вăхăтра çĕнĕ кĕнекене пăхса тухать, анчах та вĕрентӳçĕ тупма каланă хайлава хăй тĕллĕн тупаймасть, класра халь çеç е маларах вуласа тухнă кĕнеке çинчен чуххăмăн çеç каласа пама тата сăнарсене асăнса тухма пĕлет, класра вуласа тишкернĕ кĕнекесен ячĕсене хăш-пĕр темăпа çыхăнтарсан çеç аса илме пултараять пулсан.

II класра класс тулашĕнчи вулавшăн асăннă паллăсенчен япăхраххисене лартма юрамасть.

4 класс

«5» паллă çакăн пек чухне лартмалла: ача урок тĕлне кĕне- кене вĕрентӳçĕ асăрхаттармасăрах е пулăшмасăрах вуласа килет, пĕр-пĕр кĕнекене унăн паллисем, вĕрентӳçĕ сĕннĕ тема тата хăйне килĕшни тăрăх ытти кĕнекесенчен çăмăллăнах уйăрса илме пĕлет, вулани çинчен каласа панă чухне хăйĕн мĕн пур вулав ăслайĕсемпе тата хăнăхăвĕсемпе усă курать, калаçăва тимлĕн хутшăнать, текстра пĕр-пĕр вĕçленнĕ шухăша кăтартакан вырăна (эпизода) уйăрса илме, ун çинчен тĕрлĕ мелпе (туллин, кĕскен, сăмахлă ӳкерчĕк туса т.ыт.те) каласа пама пултарать; класс тулашĕнчи вулав урокĕсенче тишкернĕ 1-2 çыравçăн кĕнекисене çăмăллăнах аса илеет пулсан.

«4» паллă çакăн пек чухне лартмалла: ача кĕнекесен ушкă- нĕсенчен вĕрентӳçĕ сĕннĕ темăпа е сĕннĕ списокран хăйне килĕшнĕ кĕнекене çăмăллăнах суйласа илет пулсан; вулани çинчен каласа панă чухне вĕрентӳçĕ асăрхаттарнипе хăйĕн вулав ăслайĕсемпе тата хăнăхăвĕсемпе усă курать, класс тулашĕнчи вулав урокĕсен ушкăнла ĕçне хастар хутшăнать, вулани çинчен вĕрентӳçĕ ыйтăвĕсем е хатĕр план тăрăх каласа панă чухне йăнăшсем тума пултарать, анчах хăйне мĕн килĕшни е килĕшменни çинчен каласа параять; класс тулашĕнчи вулав урокĕсенче тишкернĕ 1-2 çыравçăн кĕнекисене аса илеет, анчах вĕсен ячĕсене асăнса тухнă чухне кăштах йăнăшать пулсан.

«3» паллă çакăн пек чухне лартмалла: ача пĕр-пĕр кĕнекене вĕрентӳçĕ сĕннĕ темăпа суйласа илме пĕлет, анчах класс тулашĕнче вуламалли виçерен сахалтарах вулать, кĕнекене ушкăнпа сӳтсе явас ĕçе хастар хутшăнмасть, класс тулашĕнчи вулав урокĕсенче сӳтсе явнă кĕнекесен авторĕсене аса илме пултарать, хайлавсен ячĕсене асăннă чухне йăнăшсем тăвать.

Класс тулашĕнчи вулавшăн ку класра та япăхрах паллăсем лартмалла мар.

4 класс

«5» паллă çакăн пек чухне лартмалла: ача класс тулашĕн- чи вулав урокне хатĕрленнĕ май илемлĕ литература хайлавĕсене асăрхаттармасăрах вулать, тĕрлĕ пулăшу кĕнекисемпе (справочник, словарь т.ыт.те) усă курать, мĕн вулани тата унăн авторĕ çинчен уçăмлăн каласа парать, ача-пăча хаçат-журналне вуласах тăрать, пĕрремĕш хут тĕл пулнă кĕнекере мĕн çинчен çырнине кӳртĕм, аннота- ци тата вĕçĕнче калани тăрăх чухлама пултарать, кирек мĕнле темăпа та темиçе авторăн, вĕсен кĕнекисен ячĕсене аса илейрет пулсан.

«4» паллă çакăн пек чухне лартмалла: сĕннĕ списокран ача хăйне килĕшекен кĕнекене суйласа илме пĕлет, анчах ку ăслайпа яланах усă курмасть, пулăшу кĕнекисемпе ăнăçсăртарах усă курать, яланах хăй тĕллĕн те мар; ача-пăча хаçат-журналне сайра хутра çеç вулать, кĕнекери кӳртĕмпе, аннотаципе, вĕçĕнче каланипе усă курать, анчах яланах мар; класс тулашĕнчи урок валли хушнă темăпа кĕнеке вуласа килет, урокра литература хайлавĕ çинчен каласа парайрать; класс тулашĕнчи вулавăн кирек хăш темипе те темиçе кĕнекен, вĕсен авторĕсен ячĕсене аса илейрет, анчах тĕп- тĕрĕсех калаймасть.

«3» паллă çакăн пек чухне лартмалла: вĕренекен кĕнеке- не сĕннĕ списокран суйласа илме пĕлет, пулăшу кĕнекипе туп- са панипе çеç усă курма пултарать, ача-пăча хаçат-журналне вуламасть; кĕнекери кӳртĕмпе, аннотаципе, вĕçĕнче каланипе вĕрентекен пулăшнипе çеç усă кураять; çитес урокăн темипе виçере кăтартнинчен сахалтарах вулать, литература хайлавĕ çинчен вĕрентекен пулăшнипе çеç калаять, йăнăшсем тăвать.

Класс тулашĕнчи вулавшăн ку класра та япăхрах паллăсем лартмалла мар.

Çак йăнăшсемпе çитменлĕхĕсем пулсан оценкăна чакарма тивет.

Йăнăшсем:

- вулакан сăмахсене пăсни (сас паллисемпе сыпăксене тата сăмахсене улăштарни, ылмаштарса лартни, сиктерсе хăварни,кĕртсе лартни);

- пусӑмсене тӗрӗс лартманни (2-рен ытларах пулсан);
- пӗтӗм текста шухӑша кура чарӑнусем тумасӑр вулани, сасӑпа вуланӑ чухне вулав хӑвӑртлӑхне пӑсни, сӑмахсене уҫӑмлӑ каламанни;
- палӑртнӑ вӑхӑтра вуласа тухнӑ текстӑн пӗтӗмӗшле шухӑшне ӑнланманни;
- текст ӑшлӑхӗ тӑрӑх лартакан ыйтусене тӗрӗс мар хуравлани;
- текстӑн тӗп шухӑшне палӑртма пӗлменни; вуласа тухнӑ текстӑн тӗп содержанине ӑнланнине ҫирӗплетекен сӑмахсемпе ҫаврӑнӑшсене тупма пултарайманни;
- каласа панӑ чухне хайлаври событисен йӗркине пӑсни;
- пӑхмасӑр каласа памалли текста ҫирӗп пӗлменни;
- сасса улӑштармасӑр, палӑртулӑх мелӗсене шута илмесӗр вулани.

Ҫитменлӗхсем:

- хайлавӑн тӗп шухӑшне палӑртнӑ чухне кӑшт йӑнӑшни;
- палӑртулӑх хатӗрӗсемпе вырӑнсӑртарах усӑ курни;
- персонаж характерне уҫнӑ чухне палӑртулӑх хатӗрӗсемпе ҫителӗксӗртерех усӑ курни.

Вулав хаклавне йӗркелесси.

Кулленхи хаклав кашни урокрах уйрӑм ача е пӗтӗм класс хуравитӗр пулса пырать: текста вулани, хайлав содержанине каласа пани (туллин, кӗскен, суйлавлӑн), пӑхмасӑр е хут тӑрӑх палӑртуллӑ вулани. Ку, тӗпрен илсен, тишкерекен хайлавсен материалӗ ҫинче сӑмах вӗҫҫӗн пулса иртет. Ҫыру ӗҫӗсем те пулма пултараҫҫӗ – калӑпӑшӗ тӗлӗшӗнчен пысӑках мар ӗҫсем (ыйтусене хуравлани, героя е пулӑма сӑнани), кӗнекепе, ӳкерчӗксемпе тата «Тупмалли» харкам тӗллӗн ӗҫлени. Кунта «предложенисене вӗҫле», «тӗрӗс хурав туп», «йӑнӑша туп» евӗрлӗ тата ытти тест заданийӗскм те вырӑнлӑ.

Тематика хайлавне вӗренсе пӗтернӗ тема хыҫҫӑн сӑмах вӗҫҫӗ тата ҫыру ӗҫӗ урлӑ ирттереҫҫӗ. Ҫыру ӗҫне тест заданийӗсене пурнӑҫлаттараса та ирттерме юрать. Анчах та кунта литература вулавӗн уйрӑмлӑхӗсене тӗплӗн шута илмелле. Иккӗлле хуравлама май пур ыйтусенчен хытӑ сыхланмалла.

Сасӑпа вуланин ***пӗтӗмӗшле (итог) хаклавне*** кашни ачапа уйрӑммӑн (индивидуально) ирттереҫҫӗ. Тӗрӗслев валли лексикӑпа содержани тӗлӗшӗнчен шӑл ҫемми, анчах палламан текст суйласа илеҫҫӗ. Текста суйланӑ чухне сӑмахсене шутне палӑртаҫҫӗ (вӑтам вӑрӑмӑш сӑмахра 6 паллӑ пулмалла, паллӑ шутне сас палли те, сӑмахсен хушшинчи пушӑ вырӑн та кӗрет). Текста ӑнланнине тӗрӗслеме учитель кашни ача валли уйрӑм карточка хатӗрлет. Карточкӑсенчен ӗҫсем пӗтӗмӗшлисем тата дифференциленисем пулма пултараҫҫӗ. Вулав пахалӑхне тӗрӗслесе хакланин результачӗсене шута илме учитель ҫакнашкал схемӑпа усӑ курать.

Вулав пахалӑхне хакласа шута илмелли схема

Вӗренекен хушамачӗ	Вулавҫӑн текстӑн тӗп шухӑшне ӑнланма май пур хӑвӑртлӑхӗ	Йӑнӑшсемсӗр вулани	Текст содержанинийӗ тӑрӑх хуравлани	Палӑртуллӑ вулав (малтанах хатӗрленнӗ хыҫҫӑн)	Пӗтӗмӗшле оценка

Кашни ачан вулав пахалӑхне кашни уйӑхрах тӗрӗслесе класс журналӗнче ҫак виҫесем тӑрӑх хакласа паллӑ лартаҫҫӗ: (1) тивӗҫлӗ хӑвӑртлӑпа, (2) тӗрӗс, (3) ӑнланса, (4) палӑртса вулани.
«5» паллӑ – 4 требованине те пурнӑҫланӑ пулсан.
«4» паллӑ – вулав хӑвӑртлӑхӗн виҫине пурнӑҫланӑ (кашни чӗрӗкрех вӑл урӑх), анчах ытти виҫесенченпӗрипурнӑҫланман пулсан.
«3» паллӑ – хӑвӑртлӑх виҫи пурнӑҫланнӑ, анчах ытти виҫесенчен иккӗшӗ пурнӑҫланман пулсан.
«2» паллӑ – хӑвӑртлах виҫи пурнӑҫланнӑ, анчах ытти 3 виҫи те пурнӑҫланман е хӑвӑртлӑх виҫи пурнӑҫланман, анчах ытти виҫесем пурнӑҫланнӑ пулсан. Ача харкамлӑхне кура, енчен те вӑл тӗрӗс те палӑртуллӑ вулать, вуланине ӑнланать, анчах та хӑвӑртлӑх виҫине кӑшт ҫеҫ вырнаҫаймасть пулсан «2» лартмасан та юрать.

Пӑхмасӑр калани:

«5» - ҫирӗп, пулӑшмасӑрах пӑхмасӑр калама пӗлет, палӑртуллӑ вулать.

«4» - сăвва пăхмасăр калама пĕлет, анчах хăш-пĕр сăмахсене вырăнĕпе ылмаштарать, йăнăшсене хăех тӳрлетет.
«3» - пăхмасăрах калать, анчах та текста çирĕпех астумасть.
«2» - пăхмасăр каланă чухне йĕркесене пăтраштарать, текста пĕтĕмпех пĕлмест.

Сăвва палăртуллă вулани.

Палăртуллă вулассин виçисем:

1) логика пусĕмĕсене тĕрĕс лартни;
2) чарăнусем туни;
3) тивĕçлĕ интонаципе вулани;
4) тĕрĕс хăвăртлăхпа вулани;
5) йăнăшсăр вулани;

«5» - пур виçесене те тивĕçлипе пурнăçланă пулсан.
«4» - пĕр-икĕ виçине пурнăçлайман пулсан.
«3» - виçесенчен виççĕшĕнчен йăнăшсем тунă пулсан.
«2» - 3 виçерен ытларахăшĕнче йăнăшсем пулсан.

Рольсем тăрăх вулани.

Виçесем:
*1)*харкам сăмахсене вăхăтра вулама пуçласси;
2) тĕрĕс интонаци тăвасси;
3)йăнăшсăр вуласси;
4) палăртса вуласси.
«5» - пур виçесене те пурнăçланă.
«4» - виçесенчен пĕринче йăнăшсем туна.
«3» - виçесечен иккĕшĕнче йăнăшсем тунă.
«2» - виçесенче виççĕшĕнче йăнăшсем тунă.

Вуласа тухнине каласа пани.

«5» - вуланин содержанине харкам тĕллĕнех , йĕркипе, чи кирлине сиктерсе хăвармасăр (туллин е кĕскен, е план тăрăх) каласа парать, ыйтăва тĕрĕс хуравлать, хурава тивĕçлĕ сыпăксене вуласа панипе çирĕплетме пултарать.
«4» - пĕр-икĕ йăнăш тăвать, вĕсене хăех тӳрлетет.
«3» - учитель пулăшнипе каласа парать, вуласа тухнин содержанине йĕркипе каласа пама пултараймасть, пуплев йăнăшесене тăвать.
«2» - вуласа тухнин содержанине каласа параймасть.